

"המעט שאנו, החיים, יכולים לגמול לחברינו המתים -
הוא הזיכרון ההולך אחריהם ואיתנו"
יצחק רבין

משה נוסקוביץ

1921 – 20.7.1944

תרפ"א – א' באב תש"ד

נחקר בידי: עמי גדליה

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

על אודות

ארגון המתנדבים 'לתת פנים לנופלים' עוסק בהנצחה של חללי מערכות ישראל ונפגעי פעולות איבה, שנפלו טרם קום המדינה ובמלחמת השחרור.

מתנדבי הארגון עוסקים בקידום תוכניות ופעולות הנצחה שונות. את עיקר תשומת הלב מפנים המתנדבים להשלמת פרטי חייהם של חיילים עלומים, שעל מצבותיהם חסר מידע ושבאתר יזכור של משרד הביטחון חסרות תמונותיהם ואין מידע על קורותיהם.

רובם של אותם חיילים עלומים הם ילידי אירופה, נצר אחרון למשפחתם, שרידי וניצולי שואה, או חיילים בודדים מארצות ערב. לחלקם אין קבר או מצבה שאפשר לפקוד וסיפור חייהם הוא היחיד שמנציח זכרם.

לצורך השלמת סיפור חייהם החסר, נוברים החוקרים בארכיונים, בארץ ובחו"ל, מנסים לאתר בני משפחה וחברים ולדלות כל קצה חוט ומידע שיכול להוביל להשלמת סיפור חייהם החסר ובעיקר תמונת פניהם.

המסמך הזה הוא סך המסמכים שנמצאו על אודות החייל ואפשרו למעשה את השלמת סיפור חייו ומותו.

"כִּי מֵדִי דְבָרֵי בּוֹ זָכָר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

דף 'יזכור'

מקור: עמוד יזכור

טוראי

משה נוסקוביץ

בן אברהם

הדלקת נר לזכרו

ההגנה

נפל ביום א' באב תש"ד (20.07.1944)

בן 23 בנופלו

מקום מנוחתו בית העלמין ניצנים (חלקה צבאית)

סיפור חייו

הקדשות וזיכרונות

מקום מנוחתו

הנצחה באנדרטאות

דפדוף בסיפורי הנופלים

לפי א-ב לפי תאריך נפילה

הקודם הבא

סיפור חייו

נולד בשנת 1921 בעיירה זדונסקה-וולה שלייד לודז', פולין. משפחתו היתה אמידה והבית ספוג מסורת יהודית. משה היה ילד שובב, עליז ומלא-חיים. בהיותו כבן 9 הצטרף לתנועת "העובד הציוני" בעירו ועבר בה את כל השלבים: מחניך, מדריך ועד חבר הנהגת הקן. בשנת 1939 יצא עם חבריו להכשרה בחוות התנועה בצ'נסטוכוב. בשנת 1941, בעיצומה של מלחמת העולם השנייה, עלה לארץ-ישראל ונכנס ללמוד במוסד החינוכי שבמושבה מגדיאל. הוא היה מתלמידי המחזור הראשון של המוסד, התחבב על חבריו וגם התבלט בכושר מנהיגות. כעבור שנה עזב את מגדיאל, הצטרף אל חברי תנועתו שהיו בקבוצת הדר ומשם עלה עם ראשוני החברים להתיישבות בניצנים שבדרום. לבד מעבודתו במשק שימש כנוטר באזור הדרום, וכדרכו מילא את תפקיד זה בהתלהבות ובמסירות רבה. בתקופה זו נשא אשה ושניהם היו זוג ראשון ביישוב החדש. ביום א' באב תש"ד (20.7.1944), בהיותו בקורס של נוטרים, נספה עם עוד שניים מחברי קבוצת ניצנים שהיו עמו בקורס, בתאונת דרכים בכביש המושב באר-טוביה. הוא הובא עם שני חבריו לקבורה בבית העלמין שבניצנים. הניח אשה ובת שנולדה לאחר מותו.

תווית נר זיכרון להדפסה

הדפסת עמוד הנצחה

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֵנוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

זדונסקה וולה

מקור: ויקיפדיה, המכון לחקר השואה, ארגון יוצאי העיר

זדונסקה וולה - עיר במרכז פולין, בפרובינציית לודז', על אחד מיובלי הנהר ורטה.

היהודים הגיעו למקום ב-1788 וכשזו זכתה במעמד עיר, הותר ליהודים לגור בה, בשני רחובות ובפינת השוק, ליד בית-הכנסת. הקהילה היהודית בעיר נוסדה רשמית ב-1828 ויהודיה היו פעילים בהתפתחות תעשייתה של העיר.

בין שתי מלחמות העולם התפרנסו היהודים בעיקר ממסחר ומתעשיית הטקסטיל. בעיר פעלו ארגונים של סוחרים ותעשיינים והוקמו בה בנקים בבעלות יהודים. אגודת ישראל הייתה דומיננטית בחיים הפוליטיים של יהודי העיר, וכן היו פעילות בהם המפלגות הציוניות והבונד. בעיר פעלו בתי ספר יסודיים ותנועות הפוליטיות קיימו לימודי ערב על-יסודיים, חוגי דרמה ומועדוני ספורט.

ערב מלחמת העולם השנייה ישבו בזדונסקה וולה קרוב ל-10,000 יהודים, שהיוו יותר משליש אוכלוסייתה.

הצבא הגרמני נכנס לעיר בספטמבר 1939. החיילים הרסו את בית-הכנסת ושרפו את תשמישי הקדושה. באוקטובר אסרו הגרמנים 3,000 יהודים כתגמול על הריגת שוטר גרמני. באביב 1940 הם הקימו בזדונסקה וולה גטו; הוקמו בו בתי-מלאכה לפרוונות, לחייטות, לסנדלרות ולסריגה, והמוצרים נמכרו לצבא הגרמני במחיר נמוך. בשולי הגטו פעלה חוות-הכשרה שסיפקה ירקות וחלב. בקיץ 1941 העבירו הגרמנים יותר מאלף יהודים מהגטו אל מחנות עבודה במחוז פוזנאן.

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

נישואין

מקור: IGRA – העמותה למחקר גנאולוגי בישראל

משה, בן אברהם ושרה, נישא לחמה לבית
ברייטר ב-31 במרץ 1944.

הם היו נשואים שלושה חודשים בלבד כשמשה
נהרג. בתם, דורית, נולדה אחרי שאביה נהרג.

(TO BE PREPARED IN QUADRUPPLICATE).

CERTIFICATE OF MARRIAGE. – תעודת נישואין. No. H 56519

District: מתחם א' / א' / א' Town: העיר ראשון-ציון / א' / א'

Marriage solemnised at: 31 / 3 / 1944 on לח' / יס' / תש"ד 19 שנת 3 ביום ראשון / א' / א' החופה היתה ב ראשון / א' / א' (עיר)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Name and Surname השם המלא	Age הגיל	Calling מסלה חיר	Community העדה	Residence מקום מגוריו או מגוריה	Name and Surname of Father and Mother השם המלא של האב והאם	Calling of Father and Mother מסלה ידם של האב והאם	Residence Father and Mother מקום מגוריהם של האב והאם	Name and Surname of Witnesses השם המלא של העדים	Calling of Witnesses מסלה ידם של העדים
Husband הבעל <u>משה / א' / א'</u>	<u>20</u>	<u>אקאי</u>	<u>יהודים</u>	<u>ראשון / א' / א'</u>	<u>אברהם / א' / א'</u> <u>שרה</u>	<u>ס' / א' / א'</u>	<u>ראשון / א' / א'</u>	<u>משה / א' / א'</u> <u>יעקב / א' / א'</u>	<u>אקאי</u> "
Wife האשה <u>שרה / א' / א'</u>	<u>24</u>	<u>"</u>	<u>"</u>	<u>"</u>	<u>משה / א' / א'</u> <u>יעקב / א' / א'</u>	<u>ס' / א' / א'</u>	<u>ראשון / א' / א'</u>	<u>"</u> "	<u>"</u> "

Certified that the above is a true extract from the Register of Marriage kept at the office of _____ in the town _____ in the _____ District.

Date: 31 / 3 / 1944 תאריך: במח' / א' / א' בעיר ראשון-ציון / א' / א'

Signature: משה / א' / א'
החתימה: משה / א' / א'

משרד הפנים
רשמת הנישואין
משה ח' צ' 1944

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

דברים לזכרו – מפי אנשי הקיבוץ

מקור: מתוך דברי ההספד שכתבה פייגה חרצק

משה נוסקוביץ נולד בעיירה זדונסקה וולה שליד לודז' למשפחה אמידה. הוא התחנך על ברכי מסורת ישראל. בגיל 9 הצטרף לתנועת נוער ומאז ועד מותו היה חלק ממנה. הוא היה חניך ואחר כך מדריך בקן של התנועה וב-1939 יצא להכשרה מטעמה בצ'נסטוב. בדרך לא דרך הוא הגיע לארץ, ב-1941 וגם כאן היה פעיל ומסור לכל.

משה היה בין ראשוני המחזור הראשון במוסד החינוכי במגדיאל, אבל הוא שאף למרחבים וב-1942 הצטרף לקבוצת הדר שבהרצליה והמשיך להיות פעיל עד יום עלייתם לקרקע.

משה היה בין הראשונים שעלו עם הקבוצה לאדמות חממה ובין אלו שהוטל עליהם להכשיר את המקום לאלו שיבואו אחריהם. הוא הקדיש את כל מרצו למען העבודה והחברה.

באותו הזמן הוא נישא וכבר ציפה לילד אבל הספיק לחיות עם בחירת ליבו 3 חודשים בלבד כשנהרג.

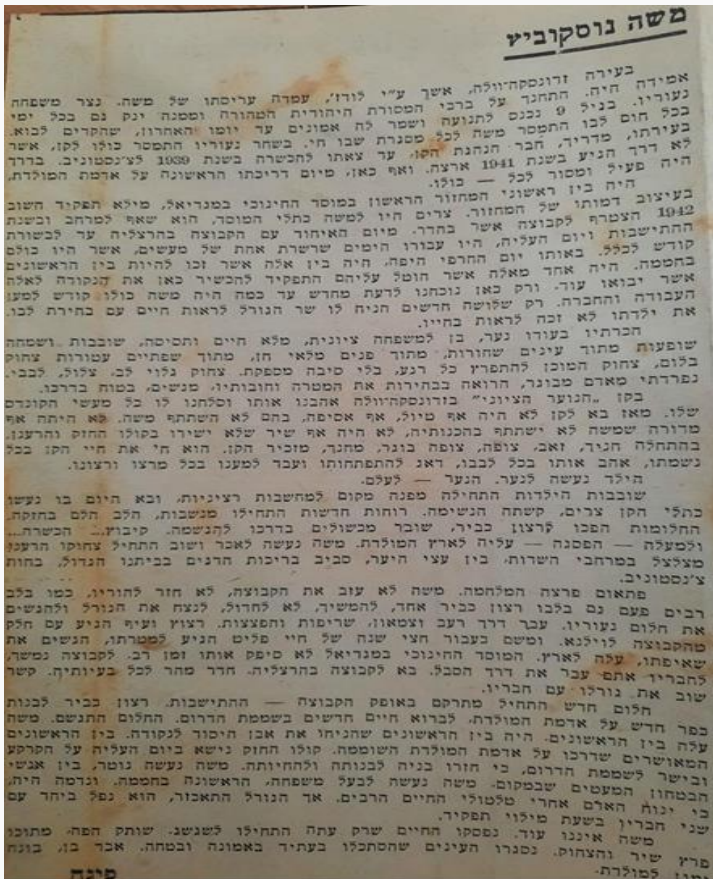
פייגה חרצק מספרת כאן שהכירה את משה עוד כנער, שחור עיניים, בן למשפחה ציונים, מלא חיים ותוסס. פניו מלאות חן, וצחוק על שפתיו. צחוק המוכן להתפרץ גם בלי סיבה. צחוק גלוי לב, צלול, לבבי.

בקן 'הנוער הציוני' בזדונסקה-וולה אהבו אותו וסלחו לו על מעשי הקונדס שלו. הוא השתתף בכל הטיוולים והאספות ושר את כל השירים בקול צלול. מחניך הפך לצופה בוגר, מחנך, מזכיר הקן. חי את חיי הקן בכל נשמתו.

הילד נעשה לנער והנער – לעלם וכתלי הקן כבר היו צרים עליו. חלומותיו הפכו לרצון לביר – להגשמה, בקיבוץ. פסגת עשייתו – עלייה לארץ.

בבית הגדול שבחוות צ'נסטוב הפך משה לאיכר ושוב צחוקו הרענן צלצל במרחבי השדות, סביב בריכות הדגים, כשפרצה המלחמה משה לא עזב את הקבוצה ולא חזר להוריו. הוא עבר דרך רעב וצמא, שריפות ופצצות, והגיע עם חלק מהקבוצה לווילנה. משם, כעבור חצי שנה של חיי פליט, עלה לארץ למוסד החינוכי במגדיאל. משם עבר לקבוצה בהרצליה.

חלום חדש החל מתרקם בו – התיישבות, בניית ישוב חדש בדרום. משה היה בין הראשונים שעלה לאדמה השוממה. קולו נישא ביום העלייה לקרקע ובישר שחזרו בניה לבנותה ולהחיותה. משה נעשה נוטר, בין אנשי הביטחון במקום, נעשה לבעל משפחה, הראשונה בחממה, אבל נפל עם שני חבריו בעת מילוי תפקידו.

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֵנו עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

נחמה נוסקוביץ (בזורה), אשתו של משה

ניצנים בימיה הראשונים

"כִּי מֵדִי דְבָרֵי בּוֹ זָכַר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

מותו של משה

מקור: עתונות התקופה

על נסיבות מותם של משה ושני חבריו נכתב בכתבות שפורסמו למחרת התאונה:

"שלושת החברים היו בקורס של נוטרים בבאר טוביה. ביום ה' ב-7.30 בערב הלכו לתומם על הכביש העובר דרך המושב, בדרכם לבית האוכל, והנה ראו שמכונת צבאית מתקרבת לעומתם בניסיעה 'זיגזאגית'. הם סרו תחילה הצדה ולשם יתר זהירות קפצו לתוך התעלה שבצד הכביש. אולם המכונת בהתקרבה ירדה מעל הכביש והתהפכה לתוך התעלה. שלושת החברים נתרסקו ונהרגו במקום. גם נהג המכונת נהרג והנוסעים בה נסצו."

בכתבה אחרת מצויין שהשלושה היו בסיום יום אימונים בקורס הנוטרים שהתקיים בבאר טוביה לנוטרים מחוז הנגב, גדוד 2 והלכו לאכול אצל האופה המקומי מר רזנגרטן, כשמולם הופיעה מכונת צבאית של חיל התעופה (הבריטי). הנהג נסע 'במהירות שגעונית וניכר כי הנהג לא שולט דיו בהגה'. ידיעות אחרות סיפרו שהנהג הבריטי היה שיכור.

איר אירע אסון הדרכים

בו קפחו את חייהם 3 חברי "ניצנים"

אכל ככד ב. העובד הציוני

אסון הדרכים בבאר טוביה שגרם לרובי סוקס ומותם של שלושת הנוטרים יצחק בכרך, משה נוסקוביץ' ושמואל פונק, חברי קב' הנוער הציוני "ניצנים", וזעזע את כל תנועת "העובד הציוני" ואת ישובי הסביבה. החברים המנוחים היו מהפעילים בשטח הבטחון ואחד מהם, יצחק בכרך, היה מראשוני הקבוצה וממייסדיה.

על מסיבות האסון מוסר לנו סופרנו את הפרטים האלה:

שלושת החברים היו בקורס של נוטרים בבאר טוביה. ביום ה' ב-7.30 בערב הלכו לתומם על הכביש העובר דרך המושב, בדרכם לבית האוכל, והנה ראו שמכונת צבאית מתקרבת לעומתם בניסיעה 'זיגזאגית'. הם סרו תחילה הצדה ולשם יתר זהירות קפצו לתוך התעלה שבצד הכביש. אולם המכונת בהתקרבה ירדה מעל הכביש והתהפכה לתוך התעלה. שלושת החברים נתרסקו ונהרגו במקום. גם נהג המכונת נהרג והנוסעים בה נסצו.

ההלוויה

להלוויה, שרתקיימה בחממה, הישוב החדש בדרום, ביום ו' בצהריים, באו מאות אנשים. מכל ישובי הסביבה וכן משלחות מקבי אושה, כפר גליקסון, במאבק, בית הספר החקלאי במגדיאל, מכפר

ביום השנה החמישית בנפל חברינו:

יצחק בכרך משה נוסקוביץ' שמואל שויום

חברים ז"ל ביום הרביעי א' אב תש"ט (27.7.1949) בשעה 4.00 אחר הצהרים בקבוצת ניצנים.

קב' ניצנים

3 נוטרים יהודים נהרגו בתאונת דרכים

לכן השמר נוטרים צעד כל הליכה ליד גופותיהם.

ביום השני הוכרו בארטיסטובה בצ'כוסלובקיה כשאלה ששעיה בהם מכונת צבאית שנסעיה במהירות ועל 80 מיל לשעה כפיר רח הכביש ברחוב מרחביה במושב מארי טובה.

התאונה הם חברי קבוצת ניצנים שבר המטה של העובד הציוני (כ"ר ק"מ מער רבית רומית לבאר טוביה), שעלו למקום התיישבות לפני 8 חודשים. שמותיהם: יצחק בכרך בן 29 (יליד פונק — פ"ל לניה), ועלה ארצה ב'1939. הניה אחרי אשה בחודש האחרון להריונה; משה נוסקוביץ' בן 23 (יליד ויניטקה וזולתה ע"י לוח — פלמניה עלה לארץ ב'1941. האחר כל המלואים שעברו עליו בפולניה ורוסיה, נשא אשה לפני 3 חודשים. היתה זו הניה רומית הראשונה בקבוצת ניצנים במחנה). רשמואל שויום בן 22, רוקח, ועלה לארץ ב'1941 מעיר טרופון בהונגריה. השלושה היו עסקי הבטחון במקום.

הכן אירע המקרה הטרגי שבו נספו שלושה מטיבי הקבוצה. ביום ה' בשעה 7.30, כשהיו שלושת הנוטרים, לאחר סיום את יום אימוניהם, בקורס הנוטרים שמתקיים עתה בבארטיסטובה לנוטרי מחוז הנגב, גדוד מס' 2, הלכו לאכול בביתו של האיפה המקומי מר רזנגרטן, וצעדו מסיפן לכביש. לפתע הופיעה הקראתם מכונת צבאית של חיל התעופה, נוסעת במהירות שגעונית וניכר כי הנהג לא שולט דיו בהגה (כי כ"ס אנשים נצלו הם קפצו לתעלת הכביש, אולם קבוצת ניצנים אחרים: העולה השמאלי הקדמי פגע בהם קשה וסחבם עמו קדימה כשי לשיים הנוטרים) מואן, עם עוצם המהירות, הצתה המכונת ישוב את הכביש ונסעם לתוך הפרדס הסמוך. הנוטרים נהרגו במי קום כי דירי וולף הרוסא המקומי, שנינו על 2 רגעים אחרי המקרה למקום, נשאר רק רק לאשר את מותם.

גופותיהם הועברו לבית העם מכארי טוביה, ארוניתהם כוסו בדג' הכתול

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֵנו עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

טקס אזכרה בניצנים. שלישית משמאל: נחמה נוסקוביץ, (בזורה).

חניכי כפר הנוער "ניצנים" עם אנשי ניצנים בתהלוכה לעבר בית העלמין. בשורה ראשונה מימין – נחמה בזורה, אלמנתו של משה נוסקוביץ (שאיבדה גם את בעלה השני, יהודה גוטליבובסקי במלחמת השחרור).

"כִּי מֵדִי דְבָרֵי בּוֹ זְכוֹר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

דורית אלקין, בתו של משה נוסקוביץ,
מתייחדת עם זכרו ליד שולחן שהוצב
בפתח בית משפחתה.

אזכרה לנופלי ניצנים – טור צועד מכפר הנוער לבית העלמין.

בשורה ראשונה דורית אלקין, בתו של משה נוסקוביץ.

"כִּי מֵדִי דְבָרֵי בּוֹ זְכוֹר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

אנדרטה לבוגרי כפר הנוער על שם מוסינזון ועובדיו שנפלו במערכות ישראל, הוד השרון

קברו בבית הקברות בקיבוץ ניצנים

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)